

Особливості діджиталізації у сфері перекладу

Дарина Духненко

наукова співробітниця лабораторії теоретичних досліджень, міжнародної, редакційно-видавничої та науково-методичної діяльності, ННЦ «ICE ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Мін'юсту України, м. Харків, Україна, ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-7762-6413>, e-mail: droolyndo@gmail.com

Тетяна Кіпушева

наукова співробітниця лабораторії теоретичних досліджень, міжнародної, редакційно-видавничої та науково-методичної діяльності, ННЦ «ICE ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Мін'юсту України, м. Харків, Україна, ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-6178-103X>, e-mail: kipushonoktv@gmail.com

Тетяна Дрощенко

наукова співробітниця лабораторії теоретичних досліджень, міжнародної, редакційно-видавничої та науково-методичної діяльності, ННЦ «ICE ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Мін'юсту України, м. Харків, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1000-9733>, e-mail: droshchenko20@gmail.com

Розглянуто особливості діджиталізації у сфері перекладу. Виокремлено найпоширеніші наявні й майбутні проблеми застосування штучного інтелекту в перекладацькій діяльності.

Ключові слова: діджиталізація; сфера перекладу; штучний інтелект; міжкультурна комунікація; системи автоматизації перекладу.

Peculiarities of Digitalization in Translation

Daryna Dukhnenko, Tetiana Kipusheva, Tetiana Droshchenko

The paper outlines peculiarities of digitalization in translation. The most common current and future issues regarding artificial intelligence use in translation are emphasized.

Keywords: digitalization; translation; artificial intelligence; intercultural communication; computer-assisted translation.

Як певна константа в розвитку людства рою між різними народами. Саме переклад завжди відігравав ключову такий спосіб поширення інформації роль у міжмовній комунікації, забез- простежуємо від часів Стародавнього печуючи обмін знаннями та культу- світу до індустріальної доби, саме він

панує в сучасному світі глобального знання. Сьогодні технологічний прогрес змінює наше сприйняття перекладу, і домінування англійської мови як *lingua franca* може легко створити ілюзію, що все, що ми знаємо, і все, що варто знати, існує лише в цій мові. Водночас значну частину створених та задокументованих у різний час знань і досвіду досі обмежено мовними бар'єрами. Доступ до цієї скарбниці знань та досвіду цілком або частково неможливий для більшості з нас, навіть за допомогою найпоширеніших і найпотужніших пошукових систем в інтернеті [1].

Будь-яка форма взаємодії не може відбуватися без міжмовної комунікації. На думку *D. Kenny*, традиційно цю роль виконував перекладач, надаючи решті людей професійні послуги міжмовного й міжкультурного комунікатора та, відповідно, доступ до інформації, яку вони шукали. З огляду на природу перекладу, навіть коли переклад є просто перед нашими очима, ми звикли його не помічати [2].

На нашу думку, сучасний прогрес відкриває нові можливості для міжкультурної комунікації та співпраці, одночасно кидаючи перекладачам і лінгвістам нові виклики. З одного боку, штучний інтелект (далі — *ШІ*) здатний полегшити роботу перекладача, автоматизуючи його повсякденні завдання, з іншого — він спричиняє нові труднощі й нові проблеми (до прикладу, необхідність опановувати нові технології або ризик заміни перекладача-людини перекла-

дачем-машиною, унаслідок чого перекладач-людина втратить засоби до існування).

Реалістичні цілі сьогодення в галузі ШІ окреслено створенням алгоритмів, евристичних методів, що діють за принципами людського мозку, проте аж ніяк не прогнозують революції роботів у найближчому майбутньому [3, с. 460].

Діджиталізація значною мірою вплинула також на юридичний переклад. Системи автоматизації перекладу (англ. *Computer-assisted translation, CAT*) дають змогу керувати термінологією й дотримати єдиного стилю, тоді як машинний переклад забезпечує швидкий доступ до історії та пам'яті перекладів. Платформи для співпраці оптимізують спілкування між перекладачами і клієнтами, а зростання попиту на послуги юридичного й технічного перекладачів є відбитком глобалізації відповідної практики. Усе це потребує від перекладачів швидко адаптуватися до нових технологій.

Основними видами машинного перекладу, поширеними в добу діджиталізації, є такі:

- статистичний машинний переклад (англ. *Statistical machine translation, SMT*), який застосовує статистичні моделі на основі паралельних текстів;
- нейронний машинний переклад (англ. *Neural machine translation, NMT*), що застосовує нейронні мережі для отримання більш точних і природних результатів;

- машинний переклад на основі правил (англ. *Rule-based machine translation, RBMT*), що ґрунтується на граматичних правилах;
- гібридний машинний переклад (англ. *Hybrid machine translation, HMT*), який поєднує різні методи в різних конфігураціях;
- машинний переклад на базі контексту (англ. *Context-based machine translation, CBMT*), що враховує контекстуальну інформацію;
- згаданий вище *CAT*, який допомагає перекладачам, надаючи пам'ять перекладу й термінологічні бази.

Доволі часто можна зіткнутися із квалітивим і неправильним оцінюванням якості машинного перекладу або навіть із його цілковитою відсутністю. Унаслідок такого ставлення користувачі приймають необґрунтовані рішення, що призводить до хибних суджень щодо придатності тексту, перекладеного за допомогою машинного перекладу, для подальшого поширення [1].

Незважаючи на те що останнім часом якість комерційних систем машинного перекладу суттєво поліпшилася, навіть найкращі такі системи часто припускаються помилок, які потребують певного втручання людини. Цей метод фіксування вихідних даних машинного перекладу, відомий як пост-редагування, став важливим у дослідженнях перекладу в усій індустрії на глобальному рівні [4]. Подібно до того, як у 1990-х

і 2000-х роках спостерігався сплеск використання пам'яті перекладу, нині замовники, які цілком не покладаються на машинний переклад, поступово впроваджують пост-редагування через обмежений бюджет, збільшення тиску щодо строків виконання проєктів і тенденцію до посилення казуальності професії перекладача [1].

Згідно з викладеним вище можна дійти висновку про те, що діджиталізація вплинула на переклад у багатьох аспектах, що спровокувало певні проблеми, як-от:

- 1) *зниження якості*. Зі зростанням попиту на швидкі переклади багато замовників погоджуються на його низьку якість. Це може призвести до знецінення професії перекладача, адже люди починають сприймати переклад як рутинне завдання;
- 2) *автоматизація перекладу*. Хоча машинний переклад (наприклад, *Microsoft Bing, iTranslate* тощо) значно полегшує доступ до інформації, він не завжди забезпечує точність і враховує контекст. Часто автоматизовані рішення пропускають нюанси мови, ігнорують історичний та культурний контексти й не відображають відповідного емоційного забарвлення;
- 3) *конкуренція*. Із появою онлайн-платформ для фрілансерів (наприклад, *TranslatorsCafe, Proz, Upwork, Freelancer* тощо) спостерігаємо зростання конкуренції серед перекладачів. Це може

- знизити розцінки на послуги перекладу, що негативно позначиться на професійній діяльності;
- 4) *технічні вимоги*. Перекладачі повинні опанувати нові технології (приміром, CAT-інструменти) і програми. Це потребує невинного навчання та адаптації;
- 5) *етичні питання*. Застосування машинного перекладу порушує питання авторських прав і етики (наприклад: «Чи маєте Ви права на текст, перекладений за допомогою ШІ?», «Як бути з конфіденційною інформацією?» та ін.);
- 6) *культурна адаптація*. Діджиталізація може спричинити уніфікацію контенту, нехтування локальними особливостями та традиціями. Перекладачі повинні знайти баланс між збереженням оригінального змісту й адаптуванням його до цільової аудиторії;
- 7) *швидкість і строки*. В умовах діджиталізації замовники часто наполягають на термінових перекладах, що може знизити якість перекладу та спричинити в перекладачів стрес або навіть професійне вигорання.
- Підбиваючи підсумки, зауважимо: хоча діджиталізація і дає змогу здійснювати ефективний і деколи якісний переклад, вона також провокує численні виклики, із якими доводиться стикатися професійним перекладачам. Для перекладачів, які прагнуть досягти успіху в сучасному середовищі, важливо зберігати баланс між перевагами технологій і потребою в якості, культурній чутливості й етичній доброчесності. Досягти цього можна лише шляхом невинного навчання, адаптування до зовнішніх умов, професійних стажувань і тренінгів, що в результаті допоможе перекладачам триматися на плаву, іти в ногу з добою та надавати високоякісні послуги у своїй професійній царині.

Перелік джерел посилання

1. Doherty S. The impact of translation technologies on the process and product of translation. *International Journal of Communication*. 2016. Vol. 10. Pp. 947—969. URL: https://www.researchgate.net/publication/284725157_The_impact_of_translation_technologies_on_the_process_and_product_of_translation (дата звернення: 19.09.2024).
2. Kenny D. It looks for all the world as if Günter Grass writes in English. *Translation Ireland*. 1996. Vol. 10. Is. 3. Pp. 12—13.
3. Духненко Д. О., Дрощенко Т. Ю., Кіпушева Т. В. Засоби штучного інтелекту, використовувані у перекладацькій діяльності. *Innovative Development of Science, Technology and Education : Proceedings of the 5th International scientific and*

practical conference. Perfect Publishing (Vancouver, Canada; 15—17.02.2024). Vancouver, Canada, 2024. Pp. 459—466. URL: <https://sci-conf.com.ua/v-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-innovative-development-of-science-technology-and-ed->

ucation-15-17-02-2024-vancouver-kanada-arhiv/ (дата звернення: 19.09.2024).

4. DePalma D., Hegde V., Pielmeier H., Stewart R. The languages services market. Cambridge, MA : Common Sense Advisory, 2013.